

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

На правах рукопису

КУЛИК Євгенія Іванівна

ОРГАНІЗАЦІЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Спеціальність 08.07.02 - Економіка сільського
господарства і АПК

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

Робота 00756815 (W) у сфері аграрної економіки Української
академії аграрних наук

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН

ГАЙДУЦЬКИЙ Павло Іванович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН

БОРЩЕВСЬКИЙ Петро Прокопович

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник

ЛУПЕНКО Юрій Олексійович

Провідна організація - Український державний аграрний
університет

Захист дисертації відбудеться "22" вересня 1994 р. в 14 годин
на засіданні спеціалізованої ради Д. 01.58.01 по присудженню
наукового ступеня кандидата економічних наук при Інституті аграрної
економіки УААН.

Просимо прийняти участь в роботі спеціалізованої вченої ради
або вислати відгук на автореферат в 2-х примірниках, завірених пе-
чаткою, за адресою: 252022, Київ - МСП, вул. Героїв Оборони, 10
Інститут аграрної економіки УААН.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту.

Автореферат розіслав "18" серпня 1994 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

В.Г.ВІЛЬСЬКИЙ

І.І. Актуальність дослідження. Ефективність функціонування аграрного сектору України в умовах ринкової економіки вимагає створення нової економічної системи, де б вільно розвивалися різні форми власності та господарювання: індивідуальні, сімейні, колективні, акціонерні тощо. З цією метою в аграрному комплексі України в даний час здійснюється реформування відносин власності і господарських структур. Реорганізація відносин власності - одна з найважливіших завдань економічної реформи і є головною складовою частиною аграрної політики. Тому в цьому напрямку постійно ведуться пошуки найбільш раціональних методів господарювання та досягнення кращих кінцевих результатів виробництва.

В умовах панування державної власності найбільш реальним шляхом реформування є приватизація майна державних підприємств. Одним із напрямків приватизації, як свідчить досвід інших країн і першої вітчизняної практики, є акціонування майна деяких підприємств. Акціонерна форма економічних відносин дозволяє об'єднати інтереси окремих людей, колективів та суспільства. Вона може бути економічною основою господарської діяльності тієї чи іншої виробничої або трудової асоціації людей. Перспективність акціонерної форми визначається тим, що вона може бути базою для різних форм господарювання. За таких умов економічна суть акціонерних відносин доповнюється організаційною. Мова йде про можливість створення на базі акціонерної власності господарських структур - акціонерних товариств.

Концепція, прийняті закони і нормативні акти по приватизації в Україні не завжди забезпечували прості і зрозумілі процедури проведення цього процесу в стислі строки та в широких масштабах. Але за оперативними даними станом на 1 січня 1994 року вже реформовано 8 тис. колгоспів або 88% до їх загальної кількості. При цьому паван-

ня майна проведене в 7,4 тис. господарств. На базі розпайованих колгоспів вже створено 5,7 тис. колективних сільськогосподарських підприємств, 1,1 тис. спілок селян та кооперативів. Крім того в аграрному секторі вже створено 146 акціонерних товариств.

В останній час в Україні почали з'являтися наукові праці та публікації, які присвячені проблемам організації акціонерних товариств в сільському господарстві. Серед них слід відзначити роботи П.І.Гайдучього, А.Д.Голубовича, Е.Н.Кроливецького, Т.П.Лариної, С.Леонова, Ю.О.Лупенка, А.Н.Никифорова, В.П.Патрикеева, П.Т.Саблука, А.А.Серебрякова, В.В.Юрчишина тощо. Проте в теоретичному, і особливо в практичному аспекті проблема функціонування акціонерної власності, створення акціонерних товариств і перетворення діючих підприємств в акціонерні ще недостатньо розроблена.

Саме перспективність розвитку акціонерного руху та його недостатнє теоретичне і практичне забезпечення, зокрема стосовно сільського господарства і зумовило вибір теми і напрямок дослідження.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка організаційних та економічних аспектів акціонування сільськогосподарських підприємств в період становлення ринкової економіки, формування механізму розподільчих відносин в сільськогосподарських акціонерних товариствах.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження вирішувалися такі завдання:

- розробка теоретичних основ функціонування акціонерної власності, визначення її ролі та місця в реформуванні відносин власності в АПК України;
- обґрунтування необхідності поєднання акціонерних та трудових відносин і підготовка відповідних пропозицій для теорії і практики;
- розробка пропозицій щодо організаційного механізму перетворення сільськогосподарських підприємств в акціонерні товариства;

- вивчення та обґрунтування пропозицій по формуванню капіталу акціонерних товариств і розміщенню акцій, розподілу виручки;
- розроблена методика розрахунку дивідендів при різних типах акціонування сільськогосподарських підприємств.

I.3. Предмет та об'єкти дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні та практичні аспекти організації акціонерних товариств в сільському господарстві. Дослідження по темі дисертації проводилися на матеріалах акціонерних товариств, створених на базі колективних сільськогосподарських підприємств України.

I.4. Методологія та методика дослідження. Теоретична та методологічна основа дисертаційної роботи базується на основних положеннях ринкової економіки. При розробці концепції дисертації використані теоретичні та практичні результати робіт вітчизняних вчених-економістів та зарубіжних вчених в галузі економіки аграрного сектору.

В процесі дослідження використовувались загально-науковий діалектичний метод, методи економічного аналізу, монографічний метод, розрахунковий, абстрактно-логічний та інші методи і прийоми проведення економічних досліджень.

I.5. Наукова новизна і результати дослідження, які виносяться на захист. Наукова новизна дослідження полягає в розробці окремих теоретико-методологічних питань організації і функціонування акціонерних товариств в сільському господарстві, зокрема:

- обґрунтована можливість і пріоритетність акціонування, як форми приватизації майна;
- сформульована концепція поєднання майнових /акціонерних/ та трудових відносин в сільськогосподарських підприємствах в процесі їх акціонування;

- сформульована концепція раціонального поєднання існуючих виробничих структур підприємств з акціонерними формами відносин власності, господарювання, організації праці і розподільчих відносин.

На основі виконання досліджень одержані основні результати, які виносяться на захист:

- логіко-методична модель організації акціонерних товариств на базі сільськогосподарських підприємств;

- методика формування капіталу акціонерних товариств, та розміщення акцій;

- методика розподілу прибутку, нарахування дивідендів в сільськогосподарських акціонерних товариствах

1.6. Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що на основі теоретичних розробок сформульовані конкретні пропозиції з питань організації акціонерних товариств в сільському господарстві, зокрема, в поєднанні майнових та трудових відносин; розробці логіко-методичної моделі організації акціонерних товариств; пропозиції по формуванню капіталу акціонерних товариств і розміщенню акцій, розподілу прибутку, нарахуванню дивідендів. Ці пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств при їх акціонуванні та удосконаленні діючих економічних відносин в акціонерних товариствах.

1.7. Апробація і впровадження результатів дослідження. Наукові положення і результати, які одержані пошуковцем в процесі дослідження, опубліковані у виданнях практичного і методичного характеру, наукових статтях.

Основні положення дисертаційної роботи апробовані на республіканській науково-практичній конференції "Формування, розвиток та розміри фермерських господарств в Україні" /Київ, 1992 р./.

Пропозиції та рекомендації використовуються у деяких господарствах Мар'їнському району Донецької області і прийняті до впровадження в

агрофірмі "Дружба Народів" Баштанського району Миколаївської області.

I.8. Публікації. З досліджуваної проблеми автором опубліковано 7 робіт, загальним обсягом 1 друк.арк., список яких наведено в кінці автореферату.

I.9. Обсяг і структура дисертації. Дисертація написана російською мовою, викладена на 142 сторінках машинописного тексту, має вступ, три розділи, висновки та пропозиції, містить 18 таблиць, 8 малюнків і список використаної літератури з 114 найменувань.

У вступі обгрунтована актуальність теми, визначені мета і завдання, предмет, об'єкти і методика дослідження, викладені наукова новизна, теоретичне та їх практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі - "Теоретичні основи акціонерних відносин в сільському господарстві" - подається теоретичне обгрунтування найбільш перспективних форм господарювання в умовах багатоукладної економіки, визначено місце та роль кожної із них в економіці аграрного сектору; показано роль акціонування в умовах переходу до ринкової економіки; розглянуто поєднання акціонерних та трудових відносин на сільськогосподарських підприємствах.

У другому розділі - "Організаційні та економічні аспекти створення акціонерних товариств на сільськогосподарських підприємствах" - викладені методичні підходи щодо створення акціонерних товариств шляхом перетворення діючих підприємств та шляхом нового заснування; проаналізована структура джерел формування капіталу акціонерного товариства; обгрунтовується механізм розподілу акцій і формування загального та індивідуального контрольного пакету акцій.

У третьому розділі - "Розподільчі відносини в сільськогосподарських акціонерних товариствах" - розглядається порядок розподілу прибутку в залежності від особливостей організації і діяльності акціонерних товариств; обгрунтовується методика нарахування дивідендів

У заключній частині узагальнено результати досліджень і систематизовані пропозиції щодо організації та функціонування акціонерних товариств у сільському господарстві.

2. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ТА ЇХ КОРОТКЕ ОБГРУНТУВАННЯ

2.1. Одним з основних напрямків здійснення аграрної реформи в Україні є створення на базі колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств виробничих структур ринкового типу. Вирішення цього завдання можливе, зокрема, шляхом реформування відносин власності у діючих сільськогосподарських підприємствах. Проте сьогодні цьому реформуванню, зокрема, переходу приватизації з області теоретичних постулатів в практичну реальність ще недостатньо приділяється увага. Одна з головних причин стримування практичної приватизації є відсутність політичної та економічної волі до приватизації, недосконалість діючого законодавства і недостаток наукових розробок щодо способів приватизації.

В процесі дослідження було опрацьовано різні напрямки реформування відносин власності, такі як оренда майна з поступовим його викупом, створення виробничих кооперативів, селянських спілок, господарських товариств і акціонерних товариств /відкритого та закритого типу/. Обгрунтовані позитивні та негативні сторони цих організаційних форм в період переходу до ринкових відносин. На основі цього зроблено висновок, що найбільш перспективним напрямком реформування відносин власності є використання переважно колективних форм господарювання, в основі яких мають бути пайові та акціонерні відносини.

Впровадження в господарствах тільки пайових відносин обмежує доступ капіталу до виробництва, переробки, збереження і реалізації сільськогосподарської продукції, та залучення додаткових капіталів

них вкладень в аграрний сектор. Тому проведення паювання майна в колгоспах і радгоспах повинно послужити основою для нових господарських формувань на акціонерних засадах.

2.2. В дисертаційній роботі докладно обґрунтовуються переваги акціонування як форми реформування відносин власності у колгоспах та приватизації майна державних сільськогосподарських підприємств у вирішенні найважливіших проблем для підприємств, зокрема: забезпечення виробничо-економічної самостійності підприємств, можливість залучення додаткових фінансових ресурсів, покращення управління виробництвом, гнучкості організаційних структур, максимального урахування прав трудового колективу.

Для розуміння суті акціонерної власності в роботі викладені принципи, на яких базується будь-яке акціонерне товариство: обмежена майнова відповідальність членів товариства розміром майна /коштів/, вкладеного в акції; розподілення капіталу на певну частку відчужених рівних часток /акцій/; повне володіння акціонерів тільки акціями, а не майном товариства; можливість участі держателів акцій в управлінні товариством в тій чи іншій формі /пропорційно кількості акцій, які знаходяться в користуванні даних осіб/; одержання прибутку держателями акцій у виді дивідендів, розмір яких залежить головним чином від розміру прибутку, одержаного товариством.

У ході дослідження з'ясовано, що акціонерна форма господарювання може виконувати три основні функції. По-перше, вона служить засобом акумуляції та переливу капіталу; по-друге, є засобом залучення акціонерів до розширення власності та контролю за діяльністю апарату, керуючого виробництвом; по-третє, служить засобом створення господарської мотивації, коли акціонер /власник/ і працівник поєднуються в одній особі. При цьому, якщо друга функція відноситься до будь-якого акціонерного товариства, то перша і третя можуть бути відсутні в залежності від конкретного типу акціонерного товариства

/відкритого чи закритого/, наявності або відсутності робітників акціонерів.

Результати дослідження переконують, що акціонерна форма економічних відносин цілком може бути економічною основою тієї чи іншої виробничої або трудової асоціації працівників.

2.3. На першому етапі приватизації, де неменуче поєднання акціонерних та трудових відносин, виникає така категорія власності як власність працівників. В існуючому понятті вона припускає поєднання в одній особі працівника і власника і є наслідком не випадкового збігу обставин, а умовою, на основі якої громадяни об'єднують свій капітал і свою працю і яке відображене в установчих документах.

В ході дослідження визначено, що із всієї різноманітності організаційних форм найбільш доцільною для підприємств з власністю працівників є акціонерне товариство закритого типу.

Практика опрацювала різноманітні форми акціонерних підприємств, які відрізняються одне від одного по джерелам позовної участі, зокрема, колективний пай підприємства, індивідуальні пайові внески працівників і службовців, працюючих тільки на даному підприємстві, пайові внески, які сформовані за рахунок продажу акцій всім бажачим тощо. З урахуванням цього в дисертації визначено три основні форми поєднання акціонерних та трудових відносин: член товариства є акціонером, але не є працівником; найманий працівник який працює на підприємстві, але не є акціонером; акціонер і працівник виступають в одній особі - працівник-власник /табл.1/. Ситуація в якій власник акцій є працівником акціонерного підприємства, дозволяє органічно об'єднати особисті та колективні інтереси на основі механізму неформального узгодження інтересів через їх участь у вирішенні питань управління виробництвом та розподілу доходів.

Таблиця I

Повнота реалізації економічних прав в процесі
поєднання акціонерно-трудоих відносин

Права акціонерів	Форми взаємовідносин		
	Чисто акціонерні	Чисто трудові	Акціонерно-трудоі
Бути дольовим власником	+	-	+
Приймати безпосередньо участь у виробничій діяльності	-	+	+
Вносить на обговорення органу управління питання та приймати участь в обговоренні цих питань	+	-	+
Приймати участь в голосуванні у вищих органах управління	+	-	+
Отримувати дивіденди	+	-	+
Отримувати заробітну плату	-	+	+
Отримувати частину прибутку або продукцію за трудовим внеском	-	+	+
Отримувати інформацію про господарську діяльність	+	-	+
Придбати цінні папери	+	+	+
Отримати частку у майні господарства у випадку його ліквідації	+	-	+
Зберігати акції після припинення трудової діяльності	+	-	+

2.4. Дослідження показали, що в сільськогосподарських підприємствах поєднання акціонерних та трудових відносин зумовлено як спосіб формування власності, що склався теоретично, так і загальноприйнятий спосіб здійснення реформування. Про це свідчить те, що практично в усіх сільськогосподарських підприємствах в основі паювання або акціонування використовується принцип розподілу майна за трудовим внеском /табл.2/.

Формування власності працівників не може розглядатися, як виняткова форма приватизації, а самі працівники - як єдині власники більшості підприємств, оскільки це може привести до негативного

Таблиця 2

Характеристика трансформації трудових відносин у майнові /акціонерні, пайові/

Підприємства	: Критерії : : визначен- : : ня індиві- : : дуальної : : частки : : власності :	: Період : : визначен- : : ня крите- : : рію, роки : : :	: Спосіб : : реформу- : : вання : : відносин : : власності :
"Аврора" Дунаєвського району Хмельницької області	Особистий трудовий внесок /за оплатою праці/	1962-1992	Паювання
"Галичина" Рожнятівського ра- йону Івано-Франківської області	Те ж	1961-1990	Акціонування
"Сейм" Конотопського району Сумської області	Те ж	1961-1990	Акціонування
"Липівка" Томашпільського району Вінницької області	Те ж	За весь пе- ріод існу- вання гос- подарства /60 років/	Паювання
"Срібне" Красноармійського району Донецької області	Те ж	1961-1991	Акціонування
В.Хмельницького Тальнівського району Черкаської області	Те ж	1950-1990	Паювання

впливу колективізму на господарську діяльність, що відомо з минулої практики. Тому доцільно прагнути до розмежування старих і нових майнових відносин, тобто між власниками паїв чи акцій і засновниками та членами нових господарських формувань, а також розмежування майнових та трудових відносин.

2.5. У ході багаторічного розвитку акціонерних відносин у світовій практиці визначився певний механізм акціонування. Він включає в себе розробку установчих документів, договору засновників, формування акціонерного капіталу шляхом підписки на акції та реєстрацію товариства. Це загальні риси механізму акціонування, характерні для всіх економічних систем.

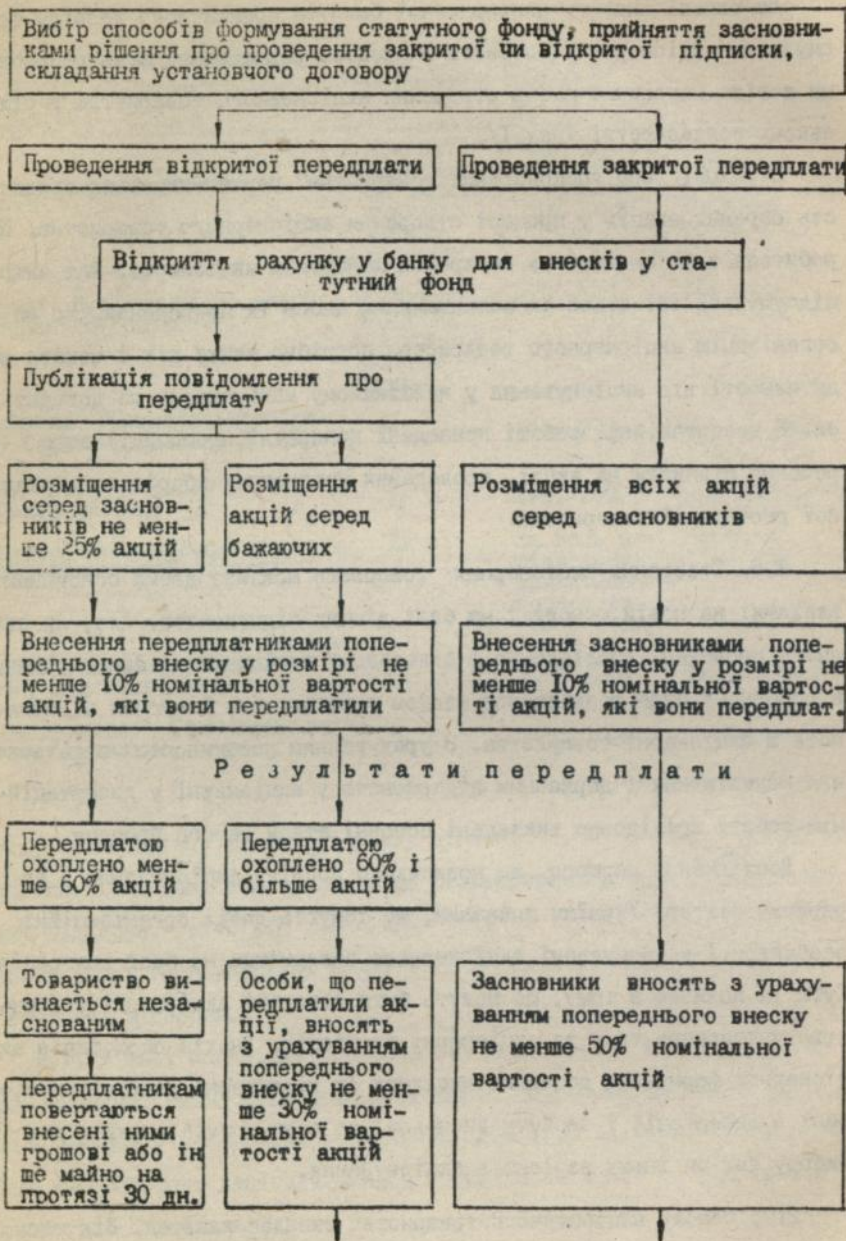
На основі аналізу законодавчої бази та практичного досвіду формування акціонерних товариств в процесі дослідження була розроблена логіко-методична схема створення акціонерного товариства в сільському господарстві /мал.І/.

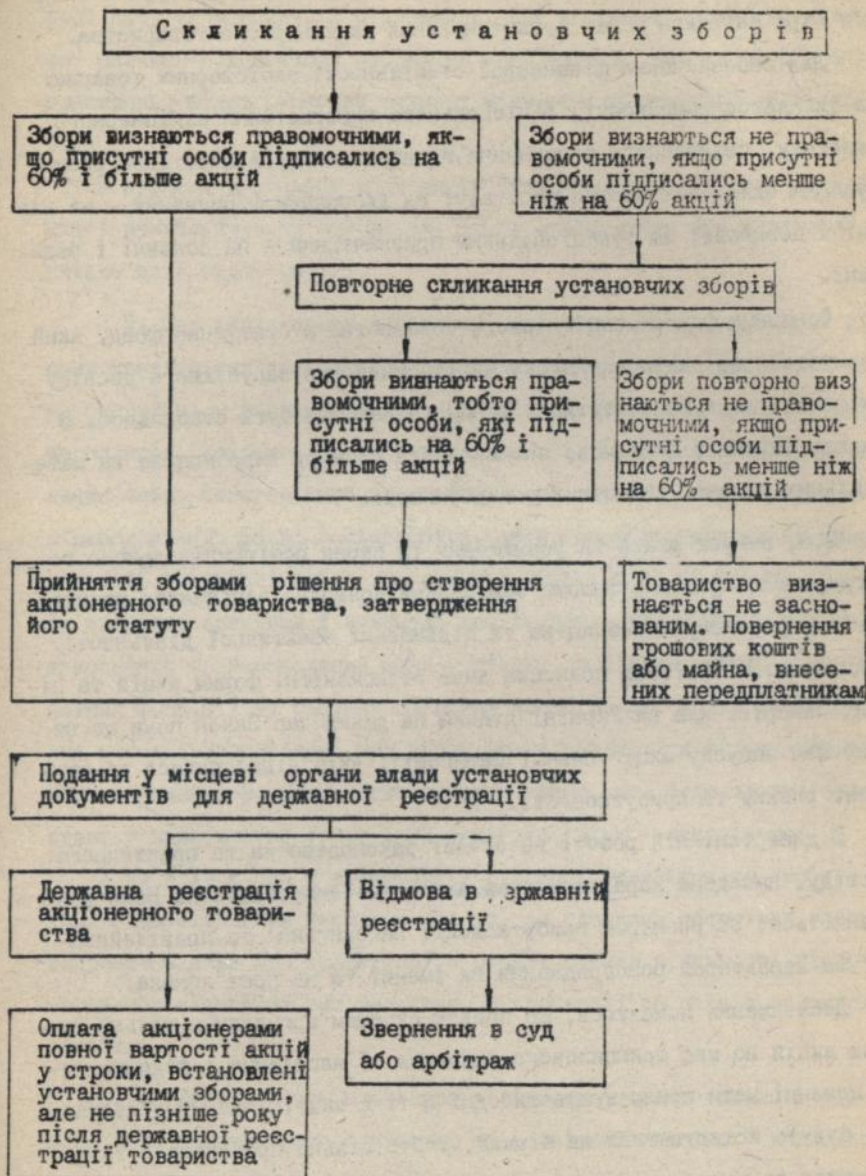
В законі "Про господарські товариства" регламентується тривалість окремих етапів у процесі створення акціонерного товариства. Це робиться з метою захисту інтересів майбутніх акціонерів. Але якщо підсумувати всі етапи за максимальним часом їх проведення, то на організацію акціонерного товариства потрібно майже рік і чекати ефективності від акціонування у найближчому майбутньому не доводиться. В дисертаційній роботі приведені конкретні пропозиції щодо скорочення підписки на акції, проведення установчих зборів та державної реєстрації товариства.

2.6. Створення акціонерних товариств можливе двома основними шляхами: на новій основі і на базі діючих підприємств. Але, як свідчать проведені дослідження в сільському господарстві акціонування в основному буде розвиватися шляхом перетворення існуючих підприємств в акціонерні товариства. З урахуванням особливостей перетворення колективних і державних підприємств у акціонерні у дисертаційній роботі послідовно викладені основні етапи даного процесу.

Дослідження першого, ще невеликого досвіду акціонування в аграрному секторі України показали, що існують деякі організаційні особливості у заснуванні акціонерного товариства на базі колгоспів. Суть їх полягає в тому, що можуть бути створені акціонерні товариства унітарного типу та акціонерні асоціації. Аналіз обох типів акціонерних формувань дозволив виділити їх характерні риси сформульовані в дисертації і зробити висновок, що вони можуть служити для вибору тих чи інших варіантів акціонування.

2.7. Основу акціонерного товариства складає капітал. Від того,

Мал.І. Схема формування статутного фонду та створення акціонерного товариства

як буде сформований капітал товариства, від його структури в значній мірі залежить успіх функціонування акціонерного товариства.

Для забезпечення фінансової стабільності акціонерних товариств та їх платоспроможності, раціонального використання акціонерного капіталу, своєчасного повернення позичених коштів необхідне розмежування складових частин капіталу: за джерелами формування – на власні і позикові; за функціональним призначенням – на основні і резервні.

Основним фондом акціонерного товариства є статутний фонд, який формується за рахунок випуску акцій. Вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що сума статутного фонду не повинна бути стабільною. В умовах інфляції вона може залежати від розміру виробництва та матеріальних затрат, вкладених у виробництво.

2.8. Випуск акцій та розміщення їх серед робітників даного господарства – разом з іншими завданнями дозволяє зацікавити працівників у розвитку виробництва та підвищенні ефективної діяльності підприємства. Світова практика знає різноманітні форми акцій та цінних паперів. Але на Україні діючий на даний час Закон поки що не допускає випуску акцій певної категорії, які відрізнялися за ступенем ризику та прибутковості.

В дисертаційній роботі на основі законодавства та практичного досвіду, наведена характеристика акцій які випускаються. Вони розрізняються: за розміром прибутковості на звичайні та привілейовані; за характером розпорядження на іменні та на пред"явника.

Дослідження показують, що продаж окремим громадянам тільки іменних акцій не має принципового значення. І населення і підприємства повинні мати право купувати одні й ті ж акції – на пред"явника, які будуть котируватися на біржах, тобто вільно продаватися та купуватися за курсом, визначеним попитом та пропозиціями акцій. Випуск іменних акцій необхідний тільки на початковому етапі розвитку

акціонерних товариств. Це необхідно для розвитку в кожному акціонерів почуття власника і підприємця. Але в процесі розвитку пріоритет повинен віддаватися акціям на пред"явника, так як це більш прогресивний, більш ринковий елемент вільного та швидкого обігу капіталу.

В процесі виконаних досліджень визначені основні риси звичайних і привілейованих акцій, які треба враховувати при вирішенні питань щодо видів акцій.

2.9. Для акціонерних товариств, які створюються на основі діючих колективних сільськогосподарських підприємств характерна деяка специфіка у порядку формування капіталу товариства. Ця специфіка полягає, зокрема, в тому, що колективна власність господарства являє собою багаторічний результат праці членів. Вона акумулюється в неподільному фонді господарства, який можна розглядати як суму дольової власності всіх, хто приймає участь в її створенні. Проте, як свідчить практика і виконані дослідження, для розрахунків доцільно взяти не неподільний фонд у цілому, а тільки розмір /суму/ основних фондів і ту частину обігових засобів, які йдуть на поповнення неподільного фонду. При цьому можна обмежитися тільки виробничими основними фондами. Адже паювати майно, яке буде швидко використане у виробництві і має бути замінене іншим - недоцільно.

У зв'язку з цим в дисертаційній роботі розвивається зроблені іншими дослідниками висновки про те, що паювання оборотних засобів виправдане лише при припиненні з різних причин діяльності підприємства або вилучення пая власником в пропорції до пайв в основних засобах.

2.10. Ефективність акціонерних відносин значно залежить від умілого використання такого важеля, як розміщення акцій. У ході дослідження визначено, що при акціонуванні сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати слідуючу усереднену схему розпо-

ділу загального пакету акцій:

- не менше 51% акцій повинно належати працівникам підприємства та прирівняним до них осіб;
- близько 30% акцій доцільно продавати акціонерам-підприємцям /підприємствам/, які мають тісні технологічні та економічні зв'язки з акціонерним підприємством, яке приватизується;
- 10-20% акцій необхідно надавати у вільний продаж.

Крім загального, визначений й індивідуальний контрольний пакет акцій. В сучасних умовах існують три джерела власності працівника: пайовий фонд, особисті заощадження і приватизаційні сертифікати. В роботі розглянуто, яким чином за рахунок цих джерел формується індивідуальний контрольний пакет окремого працівника.

Особливу увагу, звернено на визначення особистої частки /пая/ кожного працівника в колективному надбанні підприємства. Виходячи з того, що ресурси створені працею, критерієм пайової частки в цьому випадку приймається його особистий трудовий внесок. Результати досліджень свідчать, що найбільш прийнятним варіантом слід вважати такий, при якому за критерій береться оплата праці за трудоднями, грошову та інші її форми слід привести до єдиної /порівняльної/ основи. В дисертації пропонується детальний механізм такої роботи, а також наводяться розрахунки.

2.II. Особливості організації та діяльності акціонерних товариств визначають певний порядок розподілу прибутку. Дослідження дозволили встановити, як загальні особливості, так і індивідуальні відмінності в розподілі прибутку акціонерних товариств. Практика свідчить, що в основному прибуток розподіляється на платежі до бюджету, відрахування у резервний фонд, фонд виробничого розвитку та фонд виплати дивідендів. Різниця тільки в мірі відсоткових відрахувань.

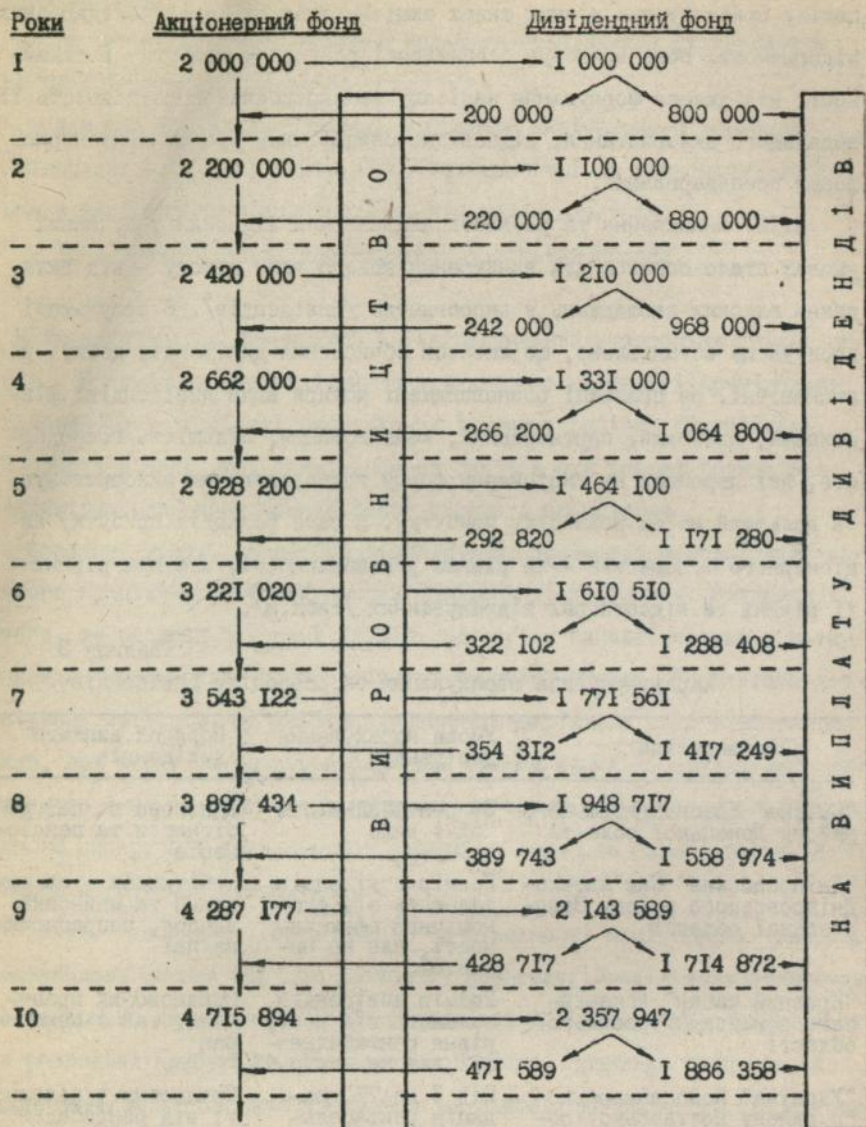
Для вирішення цього завдання в роботі запропонована методика роз-

поділу прибутку при різних типах акціонування сільськогосподарських підприємств. Вона враховує особливості розподілу прибутку в залежності від джерел формування капіталу та передбачає послідовність її подальшого використання, відповідно специфічним умовам акціонерної форми господарювання.

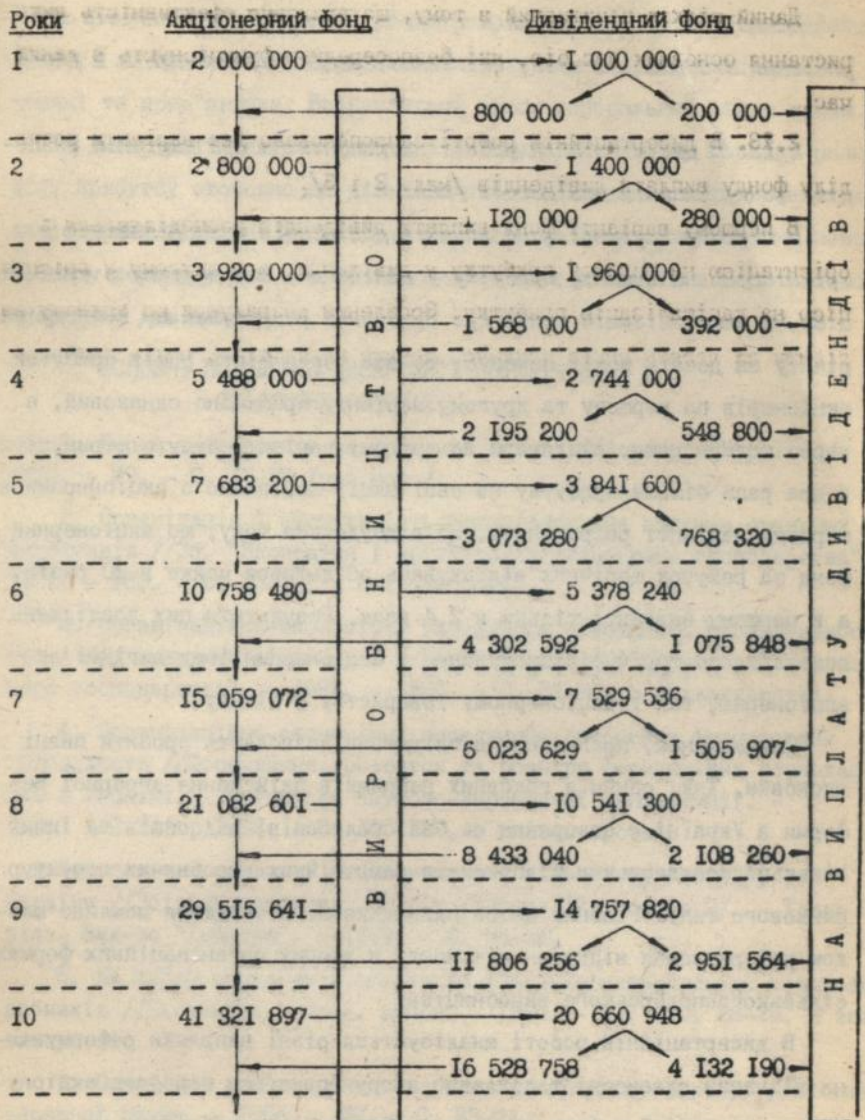
2.12. Виникнення та розвиток акціонерних відносин у сучасних умовах стало основою для виникнення нового типу доходу - від вкладення власних заощаджень у виробництво /дивідендів/. В результаті досліджень встановлено, що способи обчислення дивідендів досить різноманітні. На практиці розповсюджені чотири види дивідендів: фіксований, дольовий, партнерський, комбінований. Більшість господарств, які перейшли на акціонерну форму господарювання використовують дольовий метод розподілу прибутку, а саме розподіл прибутку акціонерного товариства - за рівнем рентабельності, але при різних її рівнях та відсоткових відрахуваннях /табл.3/.

Таблиця 3
Характеристика нарахування та розподілу дивідендів

Підприємства	Умови нарахування дивідендів	Порядок виплати дивідендів
"Срібне" Красноармійського району Донецької області	За рентабельністю 25% і вище	Однаково на паї робітників та пенсіонерів
"Дніпровський" Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області	Розмір дивідендів залежить від економічної ефективності, але не нижче 5%	Робітникам - на трудовий та майновий внесок, непрацюючим на паї
"Красний чабан" Асканійського району Херсонської області	Розмір дивідендів залежить від росту рівня рентабельності, але не нижче 4%	Однаково як працюючим, так і пенсіонерам
"Україна" Новосанжарського району Полтавської області	Від 3 до 7%, градація рентабельності від 15 до 50%	Працюючим в залежності від рентабельності пенсіонерам не залежно від прибутку
"Красний партизан" Добропільського району Донецької області	Від отриманого прибутку в розмірі 10%	Однаково на паї робітників та пенсіонерів

Мал. 2. Блок-схема розподілу дивідендного фонду з орієнтацією на виплату дивідендів

Мал. 3. Блок-схема розподілу дивідендного фонду з орієнтацією на капіталізацію прибутку

Даний підхід позитивний в тому, що враховує ефективність використання основних засобів, які безпосередньо функціонують в даний час.

2.13. В дисертаційній роботі запропоновано два варіанти розподілу фонду виплати дивідендів /мал. 2 і 3/.

В першому варіанті фонд виплати дивідендів розподіляється з орієнтацією на виплату прибутку у дивіденди, а в другому з орієнтацією на капіталізацію прибутку. Зроблений розрахунок по кожному варіанту за десять років показує, що вже через шість років прибуток акціонерів по першому та другому варіанту приблизно однаковий, а через чотири роки, акціонери по другому варіанту будуть отримувати в два рази більше прибутку на свої акції порівняно з акціонерами в першому варіанті розрахунків. Це відбудеться тому, що акціонерний фонд за рахунок щорічних відрахувань збільшився майже в 20 разів, а в першому варіанті тільки в 2,4 рази. Результати цих досліджень показали, що щорічні відрахування в акціонерний фонд вигідні як акціонерам, так і акціонерному товариству в цілому.

Таким чином, проведенні дослідження дозволяють зробити певні висновки. Так, одним з головних напрямків здійснення аграрної реформи в Україні є створення на базі колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських підприємств самостійних виробничих структур ринкового типу. Рішення цього найважливішого завдання можливе шляхом реформування відносин власності в діючих організаційних формах сільськогосподарського виробництва.

В дисертаційній роботі аналізуються різні напрямки реформування відносин власності і докладно обґрунтовується перевага акціонування, як однієї з форм приватизації засобів виробництва на селі.

Створення акціонерних товариств можливе двома основними шляхами: на новій основі і на базі діючих підприємств. Але дослідження свідчать, що перетворення ряду колгоспів і радгоспів в акціонерні буде відбуватися по другому варіанту.

Основою акціонерного товариства є статутний фонд, який формується за рахунок випуску акцій. Вони розрізняються: за розміром прибутковості на звичайні та привілейовані; за характером розпорядження на іменні та пред"явника. Визначається також контрольний пакет акцій.

В дисертації дається докладна методика визначення порядку розподілу прибутку стосовно до різних типів акціонування. Отже розвиток акціонерних відносин в сучасних умовах є базою для виникнення нового виду доходу людей – від вложення особистих коштів в виробництво-одержання дивідендів.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ОПУБЛІКОВАНІ В СЛІДУЮЧИХ РОБОТАХ

1. Перші кооперативи на орендній основі //Агропром України.- 1990. - №9. - С. 12-17 /рос.мов./.
2. Організація і ефективність функціонування системи орендних колективів //36. "Економіка і організація сільського господарства".- 1991. - №89. - С. 23-28, в співавторстві.
3. Організаційно-економічні передумови підвищення продуктивності праці при орендних відносинах //36. "Економіка і організація сільського господарства". - 1992. - №88. - С. 32-36, в співавторстві.
4. Організаційно-економічні передумови створення фермерських господарств //Формування, розвиток та розміри фермерських господарств в Україні. - Матеріали науково-виробничої конференції. - Київ: ІАЕ УААН, 1992. - С. 125-127, в співавторстві.
5. Перспективи розвитку акціонування в сільському господарстві України //Збірник наукових робіт /випуск №2, розділ 2/. - Тернопіль, Вид-во "Інфотер". - 1993. - С. 55-56.
6. На шляху розвитку нових типів сільськогосподарських товаровиробників //Економіка, закон, ринок. - 1994. - №2. - С. 28-29, в співавторстві.
7. Створення акціонерних товариств в аграрному секторі //Вісник аграрної науки. - 1994. - №7. - С. 23-24.

Підписано до друку // серпня 1994 р. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Обл. - вид. арк. 1,0. Умов.друк.арк. 1,6. Тираж 100 прим.

Зам. №114

ДІП Інституту аграрної економіки УААН. 252127, Київ-127,
вул.Героїв Оборони, 8.

AB 30.62

AB 30.621